

کاهش تحریم‌ها تنها محرک برای اقتصاد ایران می‌باشد

در این ماه به وعده فرا رسیدن روز اجرا دو قدم نزدیکتر شدیم چرا که چارچوب برجام در تهران و واشنگتن از نظر قانونی تصویب شد. اما تحمل دردهای کوتاه مدت اقتصادی در ایران دارد دشوارتر می‌شود. رئیس‌جمهور روحانی بالاخره تسلیم شد و به استفاده از محرک‌های مالی کوتاه مدت نسبت به تعهد خود به مهار تورم اولویت داد. اما فقط برداشته شدن تحریم‌ها فشار بر اقتصاد ایران را که با شرایط بسیار بد اقتصاد جهانی مواجه شده کاهش خواهد داد.

بعد از یک ماه پیمودن مسافت سیاسی مهم دورنمای دراز مدت کاهش تحریم‌ها برای اقتصاد ایران هنوز بسیار جذاب است. بورس تهران بالاخره نشان داد که هنوز زنده است و شاخص آن در ۱۴ اکتبر ۱ درصد افزایش یافت (نمودار اول را ببینید) و این موقعی بود که مجلس لایحه اجرای برجام (برنامه جامع اقدام مشترک) را تصویب نمود. بعداً در همان هفته دولت آمریکا هم معافیت‌ها و پیش شرط‌های کاهش تحریم‌ها را تصویب نمود و چارچوب قانونی لازم برای برداشته شدن تحریم‌های فرا سرزمینی مالی و نفتی بر مؤسسات ایرانی را شکل داد. اما این معافیت‌های قانونی فقط هنگامی به اجرا در خواهد آمد که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی تأیید کند که مقامات ایرانی اقدامات لازم را برای آن که برنامه هسته‌ای خود به اندازه کافی از کار بیندازند انجام داده‌اند. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی قرار است گزارش خود در مورد ابعاد امکانی نظامی برنامه هسته‌ای ایران را تا ۱۵ دسامبر ۲۰۱۵ منتشر کند.

در این میان فشارهای کوتاه مدت اقتصادی افزایش یافته‌اند و رئیس‌جمهور روحانی بر اثر فشارهای وارد آمده بر وی تسلیم شده و موضع ضد تورمی خود را تعدیل نموده. تعدادی از آمارهای مربوط به مسائل کلان اقتصادی باعث شده‌اند تا انتظارات محقق نشوند. فشارهای وارده از طرف صاحب نظران محافظه کار نیز افزایش یافته و نامه‌ای که توسط چهار وزیر کلیدی کابینه رئیس‌جمهور منتشر و به وی ارسال شد این فشارها را افزایش داده. وزیر امور اقتصادی و دارایی طیب نیا و وزیر صنایع و بازرگانی نعمت زاده در میان این چهار وزیر کلیدی کابینه می‌باشند. این نامه هشدار داد که اگر اقتصاد ایران به دلیل عدم اعتناء دوباره دچار رکود شود امکان وقوع یک بحران مالی دیگر وجود خواهد داشت.

گزارش هیات صندوق بین‌المللی پول از تهران حاکی از آن بود که در نیمه اول سال ۱۳۹۴ ممکن است حجم اقتصاد کوچکتر شده باشد و اگر تحریم‌ها به سرعت برداشته نشوند باز هم کوچکتر خواهد شد. آمار ارائه شده توسط مرکز آمار ایران نشان داد که در سه ماهه اول سال ۲۰۱۵ میزان تولیدات صنعتی ۲ درصد کاهش یافت و این نظر صندوق بین‌المللی پول را تأیید می‌کند. قیمت‌های نفت (نمودار دوم را ببینید) و سنگ آهن (نمودار سوم را ببینید) به طور محسوسی پائین مانده‌اند و کماکان به بخش خصوصی به شدت فشار می‌آورند و درآمدهای دولت را نیز تحت فشار قرار می‌دهند. در



جواب آقای روحانی یک برنامه کوتاه مدت برای جلوگیری از رکود اقتصادی در نیمه دوم سال ۱۳۹۴ تهیه نموده. این طرح محرک اقتصادی شامل کاهش میزان قانونی ذخایر بانک‌های بازرگانی از ۱۳ درصد به ۱۰ درصد و دادن تعهدی مبنی بر تزریق ۷۵ تریلیون ریال (۲,۵ میلیارد دلار) به پروژه‌های توسعه می‌باشد.

تاریخ در مورد این که آیا تصمیم آقای روحانی به عوض کردن مسیر خود عاقلانه بوده یا نه قضاوت خواهد نمود. اما بسیاری از اقتصاددانان اظهار داشته‌اند که محرک‌های اقتصادی که مورد استفاده قرار گرفته‌اند نتوانسته‌اند با عوامل واقعی رکود اقتصادی در ایران برخورد کنند. مدتهاست که تحلیلگران ما در امور ایران می‌گویند که محدودیت‌های کوتاه مدت برای اقتصاد ایران ناشی از (الف) عوامل خارجی و بین‌المللی مانند کاهش رشد جهانی و کاهش قیمت‌های نفت و مواد معدنی می‌باشد، به علاوه (ب) کاهش شدید تقاضا به دلیل تعویق تصمیمات مصرف‌کنندگان و شرکت‌ها در مورد مخارج و سرمایه‌گذاری‌های خود تا زمانی که تحریم‌ها برداشته شوند. وزیر کابینه نعمت زاده به متوقف شدن خرید اتوموبیل و ۵ تا ۶ درصد کاهش خرید لوازم برقی از زمان اعلام توافق هسته‌ای اشاره نموده. همچنین بسیاری از پروژه‌های زیرساختی به دلیل کمبود درآمدهای مالیاتی در سال جاری یا به تعویق افتاده‌اند و یا به تعلیق درآمده‌اند.

محرکی که اقتصاد ایران بیش از هر چیز دیگری به آن نیاز دارد کاهش موفقیت آمیز تحریم‌ها و فرا رسیدن روز اجرای برجام می‌باشد که همه مدت‌هاست منتظر آن بوده‌اند. وزرای ایران دوباره اظهار داشته‌اند که قصد دارند تولید نفت خام را به میزان ۵۰۰ هزار بشکه در روز و بلافاصله بعد از برداشته شدن تحریم‌ها افزایش دهند. دریافت مقدار زیادی از پوهای بلوکه شده ایران و درآمدهای این کشور از طریق صادرات و همچنین سرمایه‌گذاری خارجی و ورود کالاها و خدمات مرغوب باعث بهبود وضعیت در کوتاه مدت خواهد شد. اما گزارش اخیر صندوق بین‌المللی پول همچنین به وضوح اهمیت اصلاحات ساختاری را برای استفاده از قدرت بالقوه اقتصادی ایران نشان داد. نتیجه‌گیری این گزارش این بود که اگر اصلاحات فقط به صورت سطحی اجرا شوند آثار مثبت کاهش تحریم‌ها بر وضعیت اقتصادی محدود خواهد بود. اما یک برنامه اصلاحاتی پابرجا و عمیق اعتماد سرمایه‌گذاران و نرخ رشد ایران را بسیار افزایش خواهد داد.

قبل از آن که این اهداف محقق شوند مقامات ایرانی با کار بسیار دشوار عمل به تعهدات خود در مورد برنامه هسته‌ای که از نظر فنی و لجیستیکی پیچیده هم می‌باشند مواجه هستند. این شامل کاهش دادن تعداد سانتریفوژهایی می‌شود که برای غنی‌سازی اورانیوم مورد استفاده قرار می‌گیرند و میزان اورانیوم غنی شده که انبار شده نیز باید کاهش یابد. رئیس‌جمهور روحانی بارها اظهار داشته که هدف وی این است که روز اجرا در اواخر سال ۲۰۱۵ باشد. اما کارهای زیادی باید صورت گیرند تا شرایط تعیین شده توسط آژانس بین‌المللی انرژی اتمی رعایت شوند و بنا بر این می‌توان تصور نمود که روز اجرا تا اواسط سال ۲۰۱۶ فرا نرسد.

در این میان دولت آمریکا به تجار مهم و بانک‌های بین‌المللی در بالاترین سطوح هشدار و تأکید نموده که معامله با ایران قبل از برداشته شدن تحریم‌ها مخاطره آمیز می‌باشد. وزارت امور خارجه ایالات متحده آمریکا به سفارتخانه‌های خود دستور داد که به بانک‌ها و شرکت‌ها در مورد برقراری رابطه زودرس با مؤسساتی که مورد تحریم قرار گرفته‌اند هشدار دهند. مسئولین همچنین میزگردهایی با مدیران اجرایی صنایع نفتی و مقامات بانک‌ها در واشنگتن و نیویورک برگزار نموده‌اند تا دوباره تأکید کنند که تحریم‌ها هنوز پابرجا هستند. با وجود این پروسه‌های حقوقی در ایالات متحده آمریکا و اتحادیه



اروپا برای کاهش دادن تحریم‌ها به اجرا درآمده‌اند. سرویس خبررسانی امور مالی سوئیت اعلام نمود که اکثر بانک‌های ایرانی قادر خواهند بود تا به محض برداشته شدن تحریم‌های اقتصادی به سیستم معاملات مالی آن وصل شوند. در نتیجه محدودیت‌های ایجاد شده برای شرکت‌های ایرانی کاهش خواهد یافت و حیات اقتصادی در دوران پسا تحریم از سر گرفته خواهد شد.

Fig 1. Iranian stock exchange (Tedpix All-share)
04-May-15 to present



Fig 2. Brent crude oil price (USD pb)
Jan 2014 to present

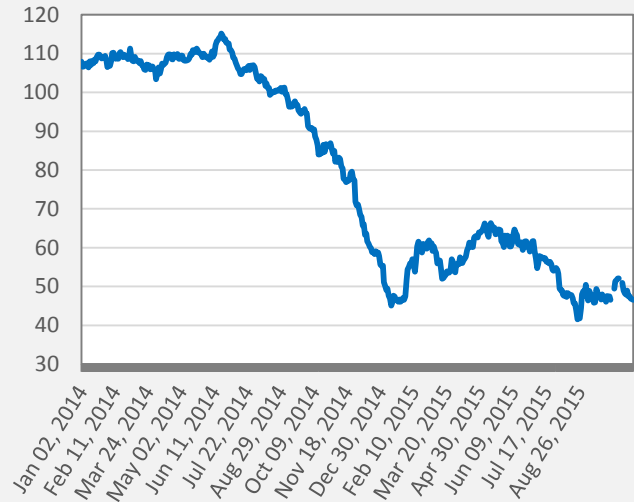


Fig 3. Iron Ore price (USD pb)
Jan 2014 to present

